

Je hebt ervaren hoe het is om aan een ander heel precies te beschrijven wat je zelf ziet.

In een museum kijkt niet iedereen op dezelfde manier. De één stapt zomaar naar het eerste kunstwerk dat z'n aandacht trekt, de ander neemt de kortste weg naar het voorwerp waar hij van tevoren al van alles over gelezen heeft.

Allebei kunnen ze genieten van wat ze zien (of niet natuurlijk). Aan een kunstwerk in het echt is in ieder geval veel te zien; altijd meer dan aan een plaatje. Het is daarom zo gek nog niet om een

beetje houvast te hebben als je een beeld bespreekt.

Als je jezelf een aantal vragen stelt, heb je een soort kapstok om je indrukken aan op te hangen. Door de volgende **checklist** een keertje te oefenen op een kunstwerk of een afbeelding ervan, heb je de volgende keer een hulpmiddel.

Maak er een **soort verhaaltje** van. De vragen zijn alleen een hulpmiddel om ervoor te zorgen dat je niets vergeet. **Je bespreekt dus niet in vraag - antwoord vorm!**

Je oefent in het zorgvuldig bekijken,

beschrijven en interpreteren van een beeld.

Vaak zijn er dingen die je niet te weten komt door alleen maar goed te kijken. Sommige personen of verhalen moet je nu eenmaal kennen om te begrijpen waarom ze op een bepaalde manier zijn afgebeeld.

Het kan ook voorkomen dat je het materiaal van een kunstwerk wel herkent, maar dat je ook wilt weten hoe de techniek in z'n werk gaat. En daarover kun je dan weer op het internet het een en ander opzoeken.

Checklist:

Wat is het?

Bijvoorbeeld: een reproductie, schilderij, een tekening of ets, een reliëf, een beeld of een onderdeel van een gebouw, een bloemenvaas of een drinkglas.

Waarvan is het gemaakt?

Welke materialen kun je onderscheiden: steen, hout, klei of brons? Verf op doek of op een houten paneel? Zilver, goud, glas, ...?

Hoe is het gemaakt?

Welke kunsttechniek gebruikte de maker? Hoe is een beeldhouwwerk bijvoorbeeld afgewerkt, ruw of glad? Zie je de sporen van gereedschappen? Vingerafdrukken van de beeldhouwer? Is een schilderij dun of dik geschilderd? Zie je fijne of grove penseelstreken, sporen van een paletmes, gebarssten verflodders?

Is er sprake van kunstlicht, daglicht, perspectief of is het plat? Kun je iets zeggen over het kleurgebruik, over de textuur, structuur of ritme?

Wat is er afgebeeld?

Mensen, dieren of dingen? Is het buiten of binnen? In wat voor soort landschap of vertrek? Laat zien zien dat je heel goed hebt gekeken.

Als er een verhaal is afgebeeld: welk verhaal?

Is het een verhaal dat je kent (bijvoorbeeld uit de bijbel of uit de mythologie)? Hoe is het hier afgebeeld? Welk deel, welk moment koos de kunstenaar? Als de afgebeelde scène je niet bekend voor-

komt, beschrijf dan wat je ziet: de personen en hun handelingen, de omgeving waarin ze zich bevinden. Vaak ontdek je zo al kijkend waar het in een voorstelling om gaat. Een tekstbordje kan natuurlijk ook helpen.

Wat kan de functie van dit kunstwerk of voorwerp geweest zijn?

Is aan de vorm van het voorwerp te zien waarvoor het gebruikt werd? Heeft het formaat iets met de functie te maken? Kan het afgebeelde verhaal of de afgebeelde persoon een speciale betekenis gehad hebben?

Voor wie is het gemaakt?

Valt er aan het voorwerp iets af te lezen over de eventuele opdrachtgever? Zo ja, welke bedoeling kan de opdrachtgever met dit voorwerp gehad hebben?

Door wie is het gemaakt en wanneer?

Is aan het voorwerp te zien wie de maker is, is het gesigineerd? Ken je meer werken van deze kunstenaar? Kun je aan de hand daarvan iets zeggen over zijn manier van werken, zijn stijl? Is er bijvoorbeeld verschil te zien tussen werken uit verschillende perioden? Zoek het jaartal erbij.

Wat vind je ervan?

Pas op het laatst probeer je aan te geven wat jij van het object vindt.

Het doktersbezoek

Wat is het ?

Een zwart-wit kopie van een schilderij.
Titel: het doktersbezoek. Jan Steen,
ca. 1665, 61 x 49,5 cm, Museum
Boijmans van Beuningen

Waarvan is het gemaakt?

Olieverf op een houten paneel.

Hoe is het gemaakt?

Het is geschilderd in fijne penseelstreken die niet echt zichtbaar zijn. Door een (niet op het schilderij zichtbaar) raam links komt licht naar binnen en dat licht verleent plasticiteit aan het gezicht van de jongen links, de oude vrouw en de plooien in het kleed op tafel. De tegels op de vloer geven een perspectivische ruimtewerking net als de bovenkant van het bed.

Wat is er afgebeeld?

Dit is een zeventiende eeuwse interieur met hierop een vijftal personen. Een jonge vrouw ligt ziek in bed. Een dokter schrijft een recept uit, terwijl een oude vrouw hem lachend aankijkt. Naast haar staat een jongetje met een klisterspuit (voor darmspoeling) in de hand. Naast het bed hangt een schilderij met een klassieke liefdesscène van Venus en Adonis. Boven de tussendeur is een cupido-beeldje met pijl en boog. Rechts op de voorgrond ligt een briefje met de tekst: 'Hier baet geen medesijn, want het is minnepijn'.

Als er een verhaal is afgebeeld: welk verhaal?

Jan Steen was een van de eerste schilders die 'Het doktersbezoek' als genremotief in beeld bracht. Hierbij is de patiënt steevast een vrouw die niet echt ziek is maar lijdt - of doet alsof ze lijdt - aan minnepijn of zwanger is. Zowel het voelen van de pols als het bekijken van de urine was in de 17de eeuw gangbare methoden om minnepijn dan wel zwangerschap te diagnostiseren.

Het ziektebeeld van 'minnepijn' konden alleen, volgens medische bronnen van toen, jonge vrouwen, weduwen en onvruchtbare getrouwde vrouwen krijgen. Minnepijn werd veroorzaakt door het hevige (seksuele) verlangen naar een man en veroorzaakte diverse symptomen, onder andere een verkramping van de baarmoeder, die dagenlang kon aanhouden. Toepassing van farmaceutische lavementen met de zogenoemde vrouwenspuit, matig slapen en enige zelfdiscipline met behulp van de Bijbel zouden de symptomen bestrijden. Medische bronnen bevelen echter vooral de 'bijslaap' of wel de seksuele gemeenschap aan, als het meest zekere en werkzame middel tegen minnepijn. Volgens de regels van die tijd kwam dat in de praktijk neer op een huwelijk. In de 17de eeuw werden populaire kluchten over dit onderwerp als komische drama's opgevoerd.

Wat kan de functie van dit kunstwerk of voorwerp geweest zijn?

Bij de schilderijen van Jan Steen is er op gewezen dat de dokter veelvuldig in kledij gehuld is die in de 17de eeuw niet meer werd gedragen. Steen ontleende zijn dokter aan de 'dottore' van de Commedia dell'Arte. Deze toneelfiguur, die in de 17de eeuw ook in Holland opgang maakte, was het prototype van de charlatan (oplichter) en de geldwolf en het onderwerp van spotlust.

In veel 17de-eeuwse Nederlandse toneelstukken, waarin sprake is van minnepijn, is een vaste opbouw waarneembaar: een dochter wil tegen de zin van haar vader met een bepaalde man trouwen. Daarop bedenkt zij, vaak met haar dienstmeid, een plan. Zij wendt een ziekte voor waarop een dokter wordt gehaald, die in werkelijkheid de (verklede) geliefde van de dochter is. De dokter krijgt toestemming om de dochter alleen in haar kamer te onderzoeken. Na het 'onderzoek' maakt de minnaar zich aan de vader bekend, waarop deze wel gedwongen is het huwelijk te aanvaarden.